

NEMZETI
TÁRSALKODÓ

1836

Isó FÉLESZTENDŐ

—

ÍRTÁK

AZ OLVASÓK

HETENKÉNT KIADTA

AZ ERDÉLYI HÍRADÓ

SZERKEZTETÉSE.

—•••—
K O L O Z S V Á R O N

NYOMTAT. AZ ERDÉLYI HÍRADÓ INTÉZET BETŰJIVEL.

1836.

ERDÉLYI MUZEUM
KÖNYVTÁRA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

III

NEMZETI TÁRSALKODÓ

Januarius 5dik napján 1836.

ÚJ ESZTENDEI PASTÉTOM.

Hová? hová? oh időnek bögő-zugó folyama! hová a' te borzasztó, mindeneket elseprő zajjaiddal? mikor lesz vége a' te erőszakos habjaid építő és rontó rohanásának? — látom, hogy az embereknek örömeit te hozod, 's te magad fogva el is viszed győzedelmedbe — a' világnak alkotványát te emeled illendő fényességre, 's te magad is vetsz homályt arra, siralmat hagyván az elpusztított vidékeken. — Látom, hogy sok századok senyvednek a' te éhes torkodban: — várasoknak rontsalék darabjai, nemzeteknek hamvai és porai nyugosznak a' te gyomrodban, — 's oh! rettegek, midőn a' te késlelhetetlen ragadozó folyamodat megtekintem, sőt megfélelem magamban: miért bátorkodám tégedet sebes utadban megszóllítani; mert látom, hogy most is sietőbb a' te utad, mint sem nekem felelhetnél.

Hagylak azért tégedet oh idő! tartóztatást nem szenvedő meenteledben, de felelőkösságom helyetted, 's azt sugja nekem, hogy te az Örök-kevalónak meghatalmazott szolgája vagy: — rontasz, építesz, teremtesz, pusztíttasz, szülsz, és megölsz, hozsz és elvíszt mindeneket a' nap alatt, a' szerént, a' miot a' Legfobbtól hatalmat és parancsot vettél. — Igen is! — úgy képzeld

hetjük az időt, mint éppen a' régiék, a' kik azt Saturnus név alatt megszemélyesítvén, egyik kezébe festettek egy mindeneket elmetsző kaszát; a' másikba egy öszvekanyarodott alakban önnön magát mardosó kigyót: — legnevezetesebb tulajdonsága pedig a' vala, hogy minden gyermekeit, melyeket nemzett, megette, vagy megölte. — Imé az időnek valóságos képe! Mi az, a' mit az idő nem szülne? Világok, országok, tartományok, városok, emberek, nemzetek, esztendők — mind az idő szülöttjei, 's egyszersmind ő is sorvasztja-el mind azokat. — Né! közelebb-ről a' példá! az idő egy szülöttjét, a' közelebbi esztendőt megölte, 's éhes gyomrába temetvén viszi magával az örökkévalóság tengeribe. — Ugyan azért kételkedem, hogy egy új esztendő-hez módosított irományocskát terjesszek-e olvasóim eleibe, vagy halotti innepélyre hívjam azokat. — Mert egy nevezetes és mindnyájunkhoz érdekes halottunk vagyon, u. m. az eltölt 1855-dik esztendő, melynek élete 365 napokra, 's egy néhány órákra nyulván, a' közelebbi Silvester-éjszakának 12dik órája csendülésére kimúlék az idők sorából, 's elmene olyan politikai, természeti, 's más érdekes történetekkel megbéjegezve, melyeknek kifejezésére vagy előszámlálására ezen csekély lap nem elégséges, de nem is eléggé bátorságos arra: — kimúlásával pedig szülé minékünk azon órában a' jelenvaló csecsemőt, az 1856-ik esztendőt.

Amannak tegyünk-e tehát halotti pompát, vagy ennek születésén örvendjünk? cselekedje kiki, a' melyiket tetszik: — én egyiket sem cselekszem, mert sem parentatiot írni most nem célolok, sem az új esztendőnek felettébb örvendni nem mérek, mivel olvasom a' Sz. Írásban: *Ne dicsekedjél a' holnapi napról 'sat.* — hallom a'

filosofiának is ama' szavait: az *elmúlt idő terébe ejtette a' jelen valót; a' jelenvaló tehát terhes a' jövővel, 's ki tudhatja mit fog szülni reánk nézve.* — Annyit még is szóllok még ezen tárgyról, hogy az új esztendő születését megelőző Silvester-estve nem egyéb, hanem egy szomorogva örvendező örökös: — szomoruságot mutatni kellett ábrázattal áll ő az ó esztendő koporsójánál, és örvendő kíváncsiskodó pillantással néz az új esztendő bézárt ládájára, mely neki az eltölt esztendőtől hagyatott hátra. — Egyik kezével minden ember az ó esztendő szeméit bézárja, és a' másikkal szeretné mindgyárt az ujnak a' ládáját felnyitani, hogy meglássa, mi van benne. — Az esztendőnek négy testvivői: a' tavasz, nyár, ősz, és tél, az ó esztendő koporsóját a' sírhoz viszik, 's nyomban mindgyárt mennek, mint kereszt apák, az ujnak eleibe. — Semmi idő pont nem oly alkalmas és termékeny a' komoly, hasznos, és egyszersmind vidám gondolatokra, mint az ó esztendő vége, 's az ujnak kezdete. — Erre nézve az új szülött esztendőnek keresztelésire egy Pástétomot küldök, melyre az alkalmat abból vettem; hogy egy N.Ni hirlapban olvasám:

Hogy sok időtől fogva szokásban van Angliában egy bizonyos néposztálynál, az új esztendő napján náluk sereggel megjelenő mátróczoknak (tengeri hajós legényeknek) egy óriási nagy pástétomot elejébe tenni, mely rend szerint 12 — 15 láb magosságu, és ezen arányossághoz képest, a' kerülete 25 lábnyi: némelykor még nagyobbak is. — Egy ilyen óriási pástétom valamely gyűjtemény pénznek resultatuma — egy köznépi innepnek tárgya, és a' megszelésnek órája innepélyes módon menyen véghez. — Gyakran

egy ilyen monstrumnak képe is lerajzoltatik, és más országokba elküldetik. — Megszokták azt tölteni számtalan csirkékkel, tyukokkal, galambokkal, borju czombokkal, és egyéb hasonlókkal. — A' mely a' mult esztendőben készítettett: kellett hozzá 50 bécsi véka tiszta liszt, 25,000 tojás, 56 mázsa vaj 'sat. Belőlről egy állás volt benne melyen a' vendéglőné megállhatott, és a' fedele levétele pillantatjáig, egy edény puncscsal elrejtve maradhatott. — Mikor kiemelkedve magát megmútatta: egy hangos „hurrah“ kiáltás zudult fel. — Bár mely nagy volt is a' vendégek száma: még is ezen pástétomot 15 napok alatt nem tudták megenni, és januarius 6kán még több volt még belőle, mint $\frac{3}{4}$ része, elannyira, hogy még egy pótló új innepet kellett az új esztendőben rendelni, 's megtartani. — A' nézők száma egy egész legiót tehetett, és a' gazdának a' bémene-teli (entrée) pénzből két annyinál több bégyült mint a' mibe a' pástétom került. — Anglián kívül senkinek másnak az a' módja és mestersége még nem lehetett, hogy egy ilyen pástétomot építsen, hanem még csak egy breslauer pástétom sütőnek, melyről 1852ben a' bécsi Theater Zeitungban bőv hirdetés tétetett. — Ha nem láttuk is szemeinkkel ezen óriási pástétomot, tegyük magunk eleibe azt ezen új esztendő kezdetén: — kövessük, kísérjük azt holmi elmélkedő reflexi-okkal, hogy így allégoriás jegyződése által valami tanúságot jelentsen reánk nézve. —

Itt állunk tehát, mű emberek, ismét az új esztendőnek nagy pástétomjánál — mindenik a' maga tulajdon várokozásainak és kívánságainak késivel siet azt megszelni, az idő fedelit levenni, és ezen pástétomnak üregébe bétékinteni. — Minden egyes ember az új esztendő közeledésével egy ilyen nagy pástétomot állít maga eleibe kép-

zeletben: a' jövő esztendő neki egy ilyen óriási pástétom: — a' sors adja erre a' téstát, a' szerencse és szerencsétlenség megtöltik holmikkal, és a' történet jól vagy rosszul találta annak készületit. — Mely gyakran ragaszkodik az ember sok esztendőig egy ilyen pástétomhoz, egy ostoba ludmáj pástétomhoz, vagy egy sikámló ángolna pástétomhoz, vagy egy forró tüzes puncscsal készült pástétomhoz, vagy egy galamb czubákkal töltött szerelmi pástétomhoz, — és végre megvesztegeti ő az egész pástétomot, a' mi nem olyan nagy szerencsétlenség, mintha végre az egész pástétom őtet rontja-meg!

Mely sokszor ragasztja az ember mindenit — egész lételit, egy asszonyi szivhez, ezen pástétomhoz, melynek téstája — valamint minden más jó pástétomnak is, puha és poronyó — és végre ha meg nem tagadtatik tőle ezen pástétomba egy pillantást vetni: látni fogja, hogy ez is, mint az ángol mátroczok pástétomja, sokféle teremtményekkel van megtöltve; — sőt hogy ezen pástétomban, mint a' trójai lóban, ellenséges katonák rejteznek. —

A' jövőendő egy borzasztó forma pástétom: — az embernek azt félelemmel és réttegással kell megszelni, és akarni kell annak belsőjébe b' nézni, mert fájdalom! minden jövőendő kevésbé van a' szerencsének apró édes szőlőivel, és a' békességnek galambjaival töltve, mint a' szerencsétlenség keserű pistácziaival, és az egyenletlenség ölyveivel.

Mely sokszor nem elég bátor az ember a' maga tulajdon szivébe b' tekinteni — ebbe a' pástétomba, melyet pedig ő maga töltött-meg, mert az ember ezt a' maga pástétomját gyakran megtöltötte az érzéseknek legnemesebb fűszereivel, az életnek legédesebb gyümölcseivel, és a' fede-

let is rajta bécsinálta; de a' sors — ez a' nagy pástétom sütő, ezen pástétomot megkozmásodni engedte, vagy megvesztegette, vagy rosszul találdóni eszközölte; és ha a' fedelet ismét leveszszük róla: ekkor találjuk az eleven érzéseket, melyeket belé töltöttünk, mint a' tettetett holtakat, megfordítva; — nem ábrázattal az ég felé helyheztetve, hanem az ábrázaton feküve: és ezek nekünk ezen pástétomnak oldal falait a' vérzésig fájdalmason megkarcolták, és körmeikkel ezen pástétom fenekit felválták.

Ugyan! ez a' mi kedves, szép, kerek földünk is mi egyéb, mint egy nagy óriási pástétom, melyet az ember szüntelen szorgalmasan vagdal, ás, üregesít, és belső részeiben — úgy külső kérgiben is — késsel, villával, kalánynyal vájkál, piszkál, hogy belőle élhessen. — Mi ezen pástétomból élünk, és ezen pástétoméért halunk-meg. — Mentől inkább vénül az ember: annál kevesebbet ás-ki ezen pástétomból, és annál inkább bé-ássa magát ebbe. — Lassan lassan megtölti az ember ezen nagy kerek pástétomot mindennel, a' mi neki kedves, és drága vala, és végre, midőn minden java és szíve kedvelménye ezen pástétomban benne van, belé száll ő maga is azok után, és a' pástétom fedele örökre reá esik. —

Örökre reá esik! — hibáson mondtam. — Szolljunk azért nem csak földiképpen, hanem a' szent vallás' és theologia tartalma szerint is. — Mert a' vallás a' léleknek özvegyi jószág része lévén, midőn minden egyéb földi jók tőle el-esnek is: csendesesen és háborítatlan él ezen özvegyi birtok részében. — Tehát minden dolgok véginél, midőn ott fenn, egy tudhatatlanul hossz-szas Silvester-éjszakából az örökké való új esztendő ki fog villámodni, és ama' legfelső Or-

chestrából a' feltámadás trombitája megzendül: akkor az angyalok ezen pástétom fedelit valami éltető szellővel érdekelve felnyitván, a' halhatatlanság egy soha el nem aluvó langu mécsessel fel-emelkedik, és kikerestetnek azok, a' kik méltók lesznek arra, hogy az örökkévalóság asztalára vitetessenek. —

Azért, kedves ember társaim! ezen új esztendőnek pástétomja körül ne kívánjunk úgy vigadozni, és táncolni, mint a' vad népek valamely meggyőzött, és hódított ellenség körül, hogy t. i. annak kiürített koponyájából haragot, bosszuállást, és gyűlölséget igranak; — hanem ölelve, 's egymáshoz fogantozva örvendjünk; vigadozzunk e' körül úgy, mint valamely béke kurir körül — mint egy bépecsételt staféta vagy depéche körül vidám várakozással, és reméllő magunk megadásával: — szánjuk reá magunkat elvárni, mit hoz nekünk ez az óriási pástétom: — abbóli portzionkat egymásnak kezeiből ki ne ragadozzuk: abból nyert részünket egymástól ne irigyeljük, hanem tángyérunkat oda tartván, hittel teljes bizodalommal várjuk-el azt, a' mit a' nagy és örökkévaló Adó nekünk ajándékozni elszánt.

K — — a J — f.

HÜTELENSÉG A' SZERELEMBEN.

Bulwer után.

A' minden-napi ember előtt csak egy neme van a' hűtelenségnek — az a' mi, legalább aszszonyban, soha jóvá nem tehető, 's megbocsát-hatatlan. Ők nem ösmérik azon ezer meg ezer

árnyékot, melyekbe magát a' megváltozás rejteni szokta — nem tartják szemmel a' szív' elidegenülésének menetelét. De kik híven 's méjjén szeretnek, azok előtt van egy más hűtenség, mellyel a' személynek semmi köze. Mint a' háládatlanságot, a' törvények ezt sem büntetik-meg. 'S en-magunkat megbosszulni tehetetlenek vagyunk.

Midőn két személyt rokon-érzelem egyesített, 's egyiknek szereleme felyül-éli a' másikat, ki tudja megmérni kínjait a' szerencsétlennek, a' ki látni kénytelen, miként alszik-el a' láng, melyet semmi többé fel nem éleszthet! Igen sokszor megtörténik az is, hogy az első felfedezés véletlen és meglepő. Méjj bizodalom lakozik a' szerető szívben; 's nem látja, miként hül-meg fokként a' rokon-érzelem; — mennyei jó indúlat az idegen tárgyakon múlató szemet, az elfagyláló szót; ezer más oknak tulajdonítja, csak az egy igazinak nem; gond- bétesség- valami földi baj- valamely elfoglaló gondolatnak; — 's a' szegény balgatag nevedő részvétellel igyekszik a' szenvedést elfelejtetni, melynek oka nem ő. Fájdalom! eljött azon idő, hogy többé nem felejtethet-el minden egyebet! Megszűnt kegyetlen társának mindenben mindene lenni. A' megszakás elhozta változhatatlan átkát — 's érdek nélküli hidegség foglalja-el azon helyet, hova lelkünknek minden kincseit halmoztuk. Végre reánk villan az elsáppasztó világosság. Felfedezzük, hogy többé nem szerettetünk. 'S hól találunk segédelmet? Sehól! Első természetes érzésünk a' nehez- telés. Elárúlnak érezzük magunkat; e' háládatlan szívet, mely tőlünk elpártolt, mennyire belcsültük, hogyan leltük-fel benne mindenünket — miként igyekeztünk azt minden sérelemtől megoltalmazni — hogyan múlatók magunkat, ma-

gányban és távol-létben, fáradhatatlan gondolatokkal annak nemes volta 's hűsége felől; már most nem a' miénk többé! Ekkor kiméleltlen szemre hányásokra fokadunk, nevedő követelésekkel alkalmatlankodunk, szemmel tartunk minden tekintetet, megmérünk minden mozdulatot, szerencsétlenek vagyunk, unalmat okozunk, sértesre vetemedünk. Ezek, — a' mi kinlódásaink — indulatos kifokadásaink — csipkedő keserű gúnyolásink, melyekre félig most is várjuk a' haragot osztató egykori szelid szót — mind ezek csak siettetik a' gyászos órát; csak új vétkekkel szaporítják hibáinkat; keserű szerelmünk' e' bizonyosságai csak újabb okúl szolgálnak, hogy többé ne szeretessünk; — mintha lehetséges volna minden fájdalom minden zúgolódás nélkül megnyugodnunk a' nagy veszteségen. Fájdalom! erőszakos rázkodás közt reped-meg a' szent hajlék, 's az Istenséget halljuk eltávozni. Olykor hallgatásba merülünk, tele-tölt szívvel nézünk az érzéketlen fagyos szemekbe, melyek többé reánk, soha szerelemben fel nem engednek. És a' mi hallgatásunk néma — vége van ékesen-szóllásának. Többé meg nem ertetünk. Ohajtunk meghalni, hogy megbosszúltassunk. Sőt félig valami nagy szerencsétlenségért könyörgünk, valamely halálra kintzó betegségért, hogy bár csak ez hozzánk vezesse vigasztalónkat, ápolónkat. „Nyomorúságban vagy betegségben így elhagyni csak nem tudna minket.“ ezt mondjuk; — pedig csalatkozunk. Oltalom nélkül vagyunk — a' fedél el van véve fejünk felett — ki vagyunk minden és akármi zivatarnak téve. 'S ekkor az egyedülség' és bártortalanság' faggató szomorú érzése szállja-meg lelkünket. Tehetetlen gyermekek, a' sötétben elhagyattunk. Kiraboltságunk megtéríthetlenebb a' halálnál, mert még a' jövődő lét is, mely a'

boldog halottakat, kik szeretve hálnak-el, egyesíti, képes-e vissza-hozni azon szerelmet, mely elveszett, mielőtt az élet elhomályosodnék?

Mihez fogjunk? Hozzá szoktattuk magunkat hogy szeressünk. Új szövetséghez kezdünk, 's másban keressük azt, a' mi már egyben kialudt? Mi sokszor sikerellen ez a' menedék! Nem adtuk-e már ennek, csaláfd és áruló barátunknak, éltünk' legjobb éveit — szívünk' fiatalságát — érzelmeink' virágát? Nem néki engedték-e már az aratást? mi kevés maradt másnak; a' mit tarlózzan! Ebben áll az erkölcsi hűtelenség' vétke. Azon egyes személy, ki tőlünk hajlandóságát megvonja, minden egyébnek elvonja tőlünk szerelmét. Meglehet, nem vagyunk többé birtokában az ifjúságnak és kellemeknek, hogy másokban hajlandóságot gerjeszthessünk. Valaha lehetett volna válogatnunk a' világból — már most elmúlt az idő. Ki fogna minket sárguló száraz levelünkben úgy szeretni, mint akkor, midőn teljes mértékben birtunk azon tulajdonokkal, melyek szerelmet nyernek? Szép gondolatja volt egy asszonynak, kit férje magától el akart útasítani, midőn ezt mondá: „Add vissza tehát a' mit hozád hoztam.“ 'S a' férj az ő lelkének alacsony durvaságából így felelvén: „Vagyonodat magaddal viheted;“ az asszony ezt mondá: „nem a' vagyonról gondolkoztam; add vissza nékem az én igazi kincsemet; add vissza szépségemet, ifjúságomat, — add vissza lelkem' szüzességét, — add vissza derült gondolatimat, 's a' szívet; mely soha megsalatra nem volt.“

Úgy van, ezektől foszt-meg minket a' hűségtelen, midőn vissza-bocsát a' világba, 's keserű gúnnyal új szövetségre útasít. Minél hosszabbban szerettünk — minél hatalmasabb érzelmeikkel áldoztunk — minél gazdagabb volt lel-

künk — szerelmünk — hódolásunk, melyet elvesztegettünk, annál inkább elvagyunk azon lehetségtől zárva, hogy veszteségünket máshol megtérítsük. De még ez nem elég — a' világnak minden egyéb foglalatosságai rögtön ízetlenekké 's érdektelenekké válnak előttünk — az élet' mindennapi művei — a' közönséges időtöltések — a' magokban oly érdeketlen társasági mulatságok, elegendő kellemekkel bírtak, valámíg azokat együtt éldelhetők, 's együtt beszélgettünk felőlek. Rokon-érzelem volt, a' mi azokat édesekké tette — 's a' rokon-érzelem' eltűntével semmivé lesznek előttünk, — sőt a' semminél is rosszabbá. A' beszélgetés pengő czimbalommá vált, 's a' társaság egy képes galleriává. Becsületvágy, munkálódás, az életnek magas törekvései — még ezek is egyszerre megszűnnek ingereloi. Mi tette, egy felől a' munkát kellemessé, a' becsületvágyat érdeklőve? Nem az a' remény-e, hogy azoknak jutalmai en-magunk' mássára fognak vissza-súgárzani. De már e' magunk' mássa nem létez többé. Más felől, és ez egy újabb nézet, a' munka 's becsületvágy nem kívánnak-e bizonyos lelki nyugalmat, függetlenséget, hogy sikerök tetemes légyen? Annak, a' mit legtöbbre becsülünk, birtokában véelve magunkat, derülten 's bizakodva lehetett a' világba kinéznünk, — egy olyan kincsnek tudása, melyet külső megbukás ki nem merithet, mérészletekre bátorított. Oh de most a' csüggedésnek ül színe minden dolgainkon; en-becsülésünk — ez a' dicsőségre szükséges ösztön — el van tiporva, le van alázva. Büszkeségünket egy ellenséges keserű csapás érte. Többé nem érezzük magunkat komoly munkára alkalmasoknak. Csudálkozunk, mire valánk egykor merészek.

De van még egy más egy állandóbb, kö-

vetkezése ezen keserű hitszegésnek. Az emberi természet iránti bizodalunk megcsökken. Többé nem vagyunk a' Jónak hiedékeny imádói. Az erkölcsi világnak oszlopai meg vannak rázva. Mások' egyenességében többé nem hiszünk, attól nem reméllünk. Mikor azt, kit úgy imádtunk, — annyira szolgáltunk — ki minket legjobb éveinkben ösmert — kinek számtalan, minden napi, áldozatakat tevénk — kit az egész világ' megtámadása ellen védeni bátrak lettünk volna, — mikor ez elhagyott minket, ki legyen akkor igaz?

Végre megbékéltetni kezdjük magunkat a' légrosszabbal; 's apródonként szedegetjük érzéseink' mohát azon szívről, mely sziklává keményült kebelünkben. Büszkeségünk részvétlenséggé szilárdul. Megszűnván szerettetni, megszűnünk szeretni. Telvén az évek, minden egyéb érzelmeink apadhatnak és megáradhatnak. A' becsületvágy érzéketlenséggé változhatik — nemeslelkűség fukarságra fanyarúlhat — múlt évek' gyűlölsége feledékenységbe mehet — barátinkká tehetjük ellenségeinket; de a' szerelem, melyet elvesztettünk, soha meg nem újul. A' kebelnek e' szomorú vadonyán a' szent hajlék fel nem épül 's a' kert ki nem virul többé: — hanem azon érzés, akár gyűlölet legyen, akár megvetés, akár érzéketlenség, mely a' szerelemnek elfoglalta helyét, örökre megmarad. 'S egyhez örökre megváltozván, hányan meg nem változtunk a' világhoz is örökre; — sem oly derültek többé, sem oly szívesek, sem oly munkások a' jóban, sem oly hihetetlenek a' roszban, mint valaha voltunk! A' szenvedelem' vízözöne vissza vonúlt — a' föld újra kizöldül. De mi új világban vagyunk. 'S az új világ csak a' réginek temetője. —

A' TEHETSÉGEK' SZABAD HASZNÁLATA.

Találtnak a' világ' történeteinek folyamában olyan idők, midőn az ember minden tehetségeit szabadon gyakorolhatja, 's azokat egyenlő sikerrel alkalmaztatja minden helyzetekben, melyekbe jöhet a' környületek' változandó forgásával. A' kereszmények, művészetek, és talentumok nincsenek úgy külön választva, hogy az embernek akarmelyikből egy másba ne lenneszabad által lépni. Környületek szerént, ugyan azon ember, most hazája mellett harczol, majd éneklí vagy elbeszéli győzedelmeit. A' fegyver viselő, polgár marad; 's a' szónok vagy philosophi nem idegen a' fegyverek' veszedelmétől és dicsőségétől.

Különösen, sőt talán egyedül csak a' szabad státusokban tapasztalható a' tehetségeknek ezen változó használata, minden előforduló alkalmak szerént. Görögországban látjuk, miként Socrates félbeszakasztván a' philosophiának nyugalmas tanulását, 's a' fogékony és számos ifiúságnak tanítását, mint közkatona siet a' Potidaei csatába, vagy az arginusiai ütközet után a' nagy-lelkű bevádoltakat védelmezi a' szónoki székről. Perikles hol a' státus' embere, hol szónok, hol hadvezér vala. Prometheus' írója Salamisnál harczolt 's Oedipus' szerzője archon volt. — Rómában Cicero Catilina ellen a' respublicát megoltalmazta, tartományokat kormányozott, 's a' tusculanumi értekezéseket írta. Caesar a' legszebb szónok, a' legnagyobb hadvezér, 's a' legcsinosabb történet író volt egyszersmind, édes anyjának, a' honnak gyilkosa, ki dicsőségét egyedül azon szabadságnak köszönhette, melyet elpusztított.

Hol többé nincsen szabadság, az emberi nem egészen más képet vált. Az értelmi világban is, mint a' társas élet' anyagi szerkezetébe külön csz-

tályok állanak elé. Minyájon eltévesztvén szem elől a' köz irányt, a' haza' közönséges hasznát, 's az önérdék' szűk körébe vonulván, az emberek egyedül azon élet módhoz ragaszkodnak, a' mely bizonyosabb és könnyebb sikert ígér. Az író vagy tanító megszűnik cselekedni, a' fegyver viselő gondolkozni, 's a' státus' embere írni. Miből a' közönséges ideák' megfogyatkozása következik, 's az egyes részleteknek azon tökélyre vittele, melyen a' despotismus annyira örvendez, és a' melyet a' despotismus fizetett dolgosai kedvekre magasztalnak, mint egy felséges találmányt.

A' paraszt miveljen földet, a' gyártó gyártson, az asszony fonjon, a' pap énekeljen istenes énekeket, a' katona löjje-ki puskáját, szóval minden a' maga dolgát igazítsa; ez a' hatalomnak jelszava, midőn az embereket elnyomni szándékozik. Ezáltal minden tehetség, keskeny korlátok közi szorítva 's legszebb sarjadékaitól megnyesve, gépelyi munkálatra kényszerítettik, mint azon állatok, melyeket egy körben kerengve dolgoztatunk, és a' melyeket sötétben tartunk, hogy ne lássák, mi történik körültek. 'S midőn a' hatalom ezt cselekszi, jól tudja, mit mivel. E'ként elaprózva, többé nem védheti magát senki; nincsen ember többé, csak eszközök vannak, melyek között semmi közönséges egybeköttetés nem található, és a' melyek szenvedőleg követik azon részenkénti lökéseket, melyeket a' hatalom' keze rajtok ejt.

Több kormányok dolgoztak azon, hogy az alattvalókat ezen helyzetbe hozzák, 's kisebb vagy nagyobb mértékben sikerült igyekezetek. Szerencsére, némely felsőbb geniek, körtévesztő kométák gyanánt szaladozván a' hézag kiterjedésében, időről időre megszegék a' szabályokat, 's rendetlenségbe hozzák ezen égypti symmetriát, a'

státus' embereinek erőltetései mellett, 's helyben nem hagyásoknak ellenére, kik szüntelen ezt kiáltozák: *mi bajod ezzel? ez nem a' te dolgod.*

Z.

TALMA' FALUSI EMLÉKE.

Kevés idővel halála előtt a' nagy francia színjászó Talma elhagyá kellemetes falusi hajlékát; 's közelgető halálát előre érezvén, arra határozta magát; hogy mind azon barátjaihoz, kiket hosszú és dicső pályáján magának szerzett, egy búcsuzó utat tegyen. Nyílt kocsiba bejárta az egész vidéket, a' Szajna vizének partjain, 's mindenütt kiszállott szekereből, valahol egy egy pompás tájakra, vagy valamely kedves emlékeztetésre talált. Pálczájára támaszkodva, 's barátjaitól és szolgájától kísértetve, ki az eleséget vitte magával, egy eleven gypet keresett fel az erdőkben, melyek az általa meglátogatandó személyek szomszédságiban feküdtek, 's onnan hívta-meg a' kastélyos urakat és a' földművelő parasztokat a' véletlen vendégségre, mely a' szil és gesztenye fak árnyékában adaték. Ezen rövid és készületlen vendégségeket Talma réndkívül szeretete, 's ilyen alkalommal mindég felette derült vala; sok színü kifogyhatatlan anekdotái magokban foglalák ön élte' történeteit és a' játékszíni művészetét.

Némely vidékek' földművelői, hozza szokván a' nagy színjászó látásához, soha másként nem nevezék őtet, mint az öreg komikusnak.

De egy ilyen alkalommal, a' falatozás után az öreg színjászó magát azon sugallások' egyikének által engedvén, melyek az ő lelkét oly sokszor mozdúlatba hozták, hajlandó volt azon

kivánságot teljesíteni, hogy szavaljon, vagy declamáljon. Legottan Orestessé válék, a' szenvedelmétől 's kimondhatatlan kinjaitól gyötört Orestessé. A' több mint emberi szózat, mely a' különben csendes erdők' viszhangját felköltötte, két közel kunyhók' lakóit, vinczelléreket és vadászokat, oda csalá, kik mindnyájan a' szavalló körül állának, 's lassanként egy számos figyelmező gyülekezetet alkottak.

Nem soká' borzadás hatotta-meg mindnyájok' kebelét. A' körülállók' zokogása, remülésök hallható kifokadása felébreszték Talmát elragadtatásából; 's ekkor vevé észre, mi számos nép előtt játszodta szerepét. Soha talán ennél nagyobbra becsülhető diadalt nem aratott.

Azon nap óta, hogy ezen jelenés az erdőben történék, Talma többé nem neveztetett az öreg komikusnak. Kunyhótól kunyhóig beszélék, hogy a' Párizsi nagy színjátszót hallották.

Lássuk, miként örökösíté bámulatának emléket e' jámbor és jó szívü gyülekezet. Mint-hogy Talma egy agg tölgyfának alatta szavallt, meghatározzák, ezt a' Talma' tölgyének nevezni.

Követség küldeték az erdő azon osztályának tulajdonosához, hol e' történet lefolyt, oly kérelemmel, hogy a' fának tövében a' művésznék szobrát és nevét felállítani szabad legyen. A' tulajdonos még többet is tett: megígérte, hogy a' fa soha kivágnatni nem fog, 's egyedül csak az idő fordítandja-ki gyökereiből.

Ha valaki meg akar felőle győződni, mennyire tisztelet emlékévé vált e' fa, csak azon táj felé kell egy puskával közelitnie, 's a' fa sűrű lombjai közti madarkára czéloznia. Legottan e' riasztó szózatot fogja hallani: „ne lőjj, az a' Talma tölgye.“ — Ez a' mezei, szájról szájra hagyott törvény védelmezi Talma tölgyét.